

‘มาลา คำจันทร์’

กับงานสืบสานภูมิปัญญาล้านนา (1)

ปายนั้น, ผมนั่งอยู่ภายในอาณาบริเวณสงบ ปกคลุมด้วยร่มไม้เงาที่แผ่กิ่งก้านปกคลุมครีမ်เย็นของโฮงเฮียนสืบสานภูมิปัญญาล้านนา

เป็นโอกาสที่ดีที่ได้มานั่งพูดคุยกับ “มาลา คำจันทร์” นักคิดนักเขียนคนสำคัญอีกคนหนึ่งของล้านนาในยุคสมัยนี้ ที่คนทั่วไปรู้จักกันดีในนามนักเขียนรางวัลซีไรต์ กับผลงานนวนิยายเรื่อง “เจ้าจันทร์ผมหอม” อันเลื่องชื่อ

ปัจจุบันเขาเป็นครูใหญ่แห่งโฮงเฮียนสืบสานภูมิปัญญาล้านนา และเป็นพ่อครูของใครอีกหลายๆ คน ที่มาขอเป็นศิษย์ศึกษาหาความรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมล้านนา อย่างต่อเนื่องไม่ขาดสาย

“แม่น...วัฒนธรรมมันเหมือนสายน้ำ มันไม่ใช่ของกระด้างอยู่กับที่ แต่มันเป็นของไหล มันไหลมาโดยตลอด...” เขาเอ่ยออกมาในวันนั้น

มาลา คำจันทร์ เป็นนามปากกา มีชื่อจริงว่า ‘เจริญ มาลาโรจน์’ เป็นลูกพ่อจันทร์ แม่น้อย มาลาโรจน์ เป็นคนเมืองพาน จ.เชียงราย แต่ปัจจุบันมาใช้ชีวิตลงหลักปักฐานอยู่ที่ อ.สันป่าตอง จ.เชียงใหม่

ในความเป็นครู เขามีความสามารถความสนใจในเรื่องภาษาล้านนา อักษรล้านนา หรือที่เรียกกันว่า ‘ตัวเมือง’ ที่มีอยู่ใน ‘บั้ง’ หรือเอกสารโบราณที่ทำด้วยใบสา ใบลาน มาตั้งแต่ยังเล็ก

“อาจเป็นเพราะตอนเป็นเด็ก ชอบคลุกคลีอยู่กับยาย ชอบไปวัด เป็นเด็กวัด กระทั่งจบเรียนเป็นสามเณร ตู้อหลวงคอยสอนให้เรียนรู้ตัวเมือง และต่อมายังหาเวลาว่างเรียนตัวเมืองด้วยตนเองด้วย...”

พ่อครูมาลา บอกว่า การเรียนรู้ตัวเมืองในบั้งโบราณนั้น ทำให้เรารู้จักคำว โคลงล้านนา ได้รู้จักตำนานบ้านเมือง ความเชื่อ รวมทั้งกฎระเบียบสังคมเก่าแก่ของคนล้านนาในสมัยก่อน ซึ่งล้วนอยู่ในเอกสาร ในบั้งโบราณเหล่านั้น

“พูดถึงกระบวนการเรียนรู้ ระหว่างครูกับลูกศิษย์สมัยก่อนกับเดี๋ยวนี้มันเปลี่ยนไปมากมาย” ผมเอ่ยถาม

“มันเปลี่ยนไปมาก วันเวลามันเร่งมันรัดขึ้นมา เราจะไปใช้กระบวนการตามธรรมชาติก็ไม่ได้ แต่ก่อนใครอยากเรียนวิชา ก็ต้องไปบ้านครู เอาบั้งไปใช้เอาแรงไปช่วยท่าน ครูก็จะพิจารณาว่า คนนี้เหมาะจะสอนอะไรให้ แต่ก่อนนี่มันมองกันนาน ก่อนจะยอมถ่ายทอดได้”

“แล้วเดี๋ยวนี้ล่ะ...”

“แต่เดี๋ยวนี้มันไม่เหมือนเมื่อก่อน เพราะเวลามันเร่ง มันเลยเป็นคอร์ส เป็นเทอม แล้วความผูกพันระหว่างครูกับศิษย์มันไม่แน่น ไม่ผูกพันกันเหมือนเมื่อก่อน”

“ทุกวันนี้ มีเป้าหมาย มีความหวังอย่างไรบ้างกับการที่ได้ถ่ายทอดกับลูกศิษย์”

“ก็หวังไว้ว่าถ้าเราล่าหรือหมดแรง จะมีคนขึ้นมาแทนเรา เหมือนที่เราได้แทนครูเราที่ทำอันล่าเผาเผาไป เราก็มาทำหน้าที่สืบแทน อย่างวันที่เราอันล่าหมดแรง ลูกศิษย์เราก็จะมานั่งแทนเราตรงนี้ สิ่งที่เป็นวิชาความรู้ของบ้านเมืองเราก็จะไม่สูญไปไหน มันจะสืบสานกันไปได้อยู่ อันนี้เป็นความหวัง”

“จริงๆ แล้วเรื่องตัวเมืองมันเริ่มหายไปช่วงไหน”

“ช่วงที่มันมีพระราชบัญญัติประถมศึกษา ออกมาเมื่อ 50 ปีที่ผ่านมา ตอนเริ่มแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ออกมานั้นแหละ”

“มันไปเกี่ยวกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้ยังไงเธอ” มาลา คำจันทร์ บอกว่า ก่อนหน้านั้น ยุคนั้น การจัดการศึกษามันยังไม่ทั่วถึง คือมันบังคับไม่ทั่ว พอมันบังคับไม่ทั่ว การเรียนตัวเมืองในวัดในวาในสมัยนั้นมันก็ยังมียู่ แต่ต่อมาเมื่อเริ่ม พ.ร.บ.การศึกษา 2501 นั้นหมายถึง หลักสูตรการประถมศึกษาแรก 2504 มันได้ทำลายสิ่งเหล่านี้ไปหมด เพราะบังคับให้เด็กเรียนหนังสือจากในโรงเรียน แต่พอเรียนจากวัด กลับไม่รับรอง มันเลยค่อยจางหายไป

“จนเวลาผ่านไป 50 ปี มันน่าใจหายว่า ถ้าเราไม่เก็บ มันไปอยู่ในร้านค้าหมด คนที่รู้ค่ามันคือคนที่อายุ 50 ขึ้นไป คือคนที่ชราแล้ว อ่อนล้าอดโรยกันหมดแล้ว พอตายลูกหลานไม่รู้ค่า ก็เอาบั้งสา ใบลานไปใส่ในโลงเผาไปกับศพก็มี โหลไปกับน้ำก็มี ชั่งกิโลขายก็มี ดังนั้น การศึกษาแผนใหม่เมื่อ 50 ปีมานี้ ถือเป็นการทำลายวัฒนธรรมทางด้านตัวอักษรของคนเมืองเรา และก็เริ่มมีการฟื้นฟูกันขึ้นมาสักประมาณ 20 ปีที่ผ่านมาเอง ที่กระเดื่องขึ้น แต่ก็ไม่เท่ากับจุดที่มันหายไป” “อย่างนี้ก็หมายความว่า โครงสร้างการปกครองของรัฐส่วนกลางเป็นตัวทำลายวัฒนธรรม ภาษาของคนล้านนาแบบนั้นหรือเปล่า...” ผมแหยความเห็น...

“คือไม่ยากโทษชานะ ถ้าเราเป็นเขา เราก็ทำอย่างนั้น คือเราไม่สามารถรักษาความเป็นวัฒนธรรมของเราไว้ได้ เราก็เลยถูกเขาบังคับทำให้เป็นแบบนี้ คนที่รู้ที่เข้าใจก็จะมองด้วยความเข้าใจหาทางที่จะฟื้นฟู แต่คนที่ไม่เข้าใจ ก็จะมองด้วยความเคียดแค้นขมขื่น แต่ผมก็มอง 2 ด้านมีทั้งดีทั้งเลว”

ใช่, ผมไม่เถียง ทุกสิ่งทุกอย่างมันต้องมองทั้งสองด้าน มีทั้งดีทั้งเลว แต่ในช่วงงานปีใหม่เมืองนี้ ผมขออนุญาตมองด้านเดียวก่อนแล้วกัน เพราะผมรู้สึกว่าจะหวังยามนี้ ช่างในผมเริ่มโยกหาโครตเหง้าล้านนาขึ้นมาอีกแล้ว ผมสมไปกับรู้สึกคุ้นเคืองกับความแปลกที่เข้ามาเปลี่ยนในผืนแผ่นดินล้านนาของเราตั้งแต่ครั้งอดีตขึ้นมาทันใด

เหมือนกับที่ ‘มาลา คำจันทร์’ บอกนั้นแหละว่า “...การศึกษาแผนใหม่เมื่อ 50ปีมานี้ ถือเป็นการทำลายวัฒนธรรมทางด้านตัวอักษรของคนเมืองเรา”

หมายเหตุ : งานชิ้นนี้ตีพิมพ์ครั้งแรกใน ‘เพื่อนไร่พรมแดน’ เดือนมีนาคม-เมษายน 2551 เพื่อให้เข้าบรรยากาศงานปีใหม่เมือง จึงขออนุญาตนำมาเผยแพร่ตรงนี้อีกครั้ง